

– *адекватність образу «Я» вчителя* (позитивна самооцінка), що виявляється у професійній ерудиції, педагогічній допитливості, педагогічній уважності, педагогічній спостережливості, самостійності суджень, здатності аналізувати виховуючі ситуації і знаходити правильні рішення;

– *гуманістична спрямованість професійної діяльності вчителя*, що характеризується гуманними якостями його особистості (людяність, доброзичливість, лагідність, привітність, повага до дитини, емпатія); стійкими ціннісними орієнтаціями (на розвиток особистості школяра, на діалогічне спілкування з ним, на обмін духовними цінностями, на здійснення високоморальних учинків); гуманними виховними позиціями (прийняття, визнання, розуміння, оптимістичне ставлення до дитини);

– *індивідуально-гуманістичний підхід до дитини*, що ґрунтується на індивідуальних позитивних якостях учня, гуманному началу його особистості, особливостях емоційно-чуттєвої сфери [3].

Отже, вчитель-фасилітатор організує і здійснює навчально-виховний процес на основі індивідуально-гуманістичного підходу до особистості учня.

Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що професіоналізм учителя цілком залежить не тільки від його компетентності, ступеня розвитку професійно-педагогічного мислення, але й від процесу самовдосконалення. На думку М. Степаненка, «педагог повинен володіти прогностичним баченням майбутнього, мати відповідальність за моральні норми теперішнього часу, правильно розподіляти власні зусилля на досягнення особистісних цілей, це свідчить про безперервний саморозвиток та самовдосконалення» [2, с. 26]. Тому процес самовдосконалення вчителя відбувається, насамперед, на основі «підвищення культури праці, культури мислення педагога» (В. Сухомлинський) та виступає головною умовою набуття і збереження його професіоналізму.

Вищесказане приводить нас до висновку, що професіоналізм Учителя нової формації полягає в оволодінні системою загальних і фахових компетентностей, розширенні і поглибленні педагогічної ерудиції, розвитку планетарного мислення, формування фасилітативної взаємодії з учнями у процесі навчання і виховання, що в цілісній єдності забезпечують особистісне зростання дитини, сприяє формуванню системи її цінностей, максимальному розкриттю, збереженню і розвитку її унікальності і неповторності.

Список використаної літератури

1. Дубасенюк О. А. Specyfika funkcji myslena zawodowego nauczyciela (Особливості та функції професійного мислення вчителя) / О. А. Дубасенюк // Paradygmaty oswiatowe I edukacja nauczycieli / pod redakcja: Wasyla Kremienia, Tadeusza Lewowickiego, Swietlany Sysojewej. – Warszawa – Krakow Wyzsza Szkola Pedagogiczna ZNP, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN, 2010. – С. 277-287.

2. Степаненко М. І. Новітні грані фахової майстерності вчителя / М. І. Степаненко // Постметодика. – 2015. – № 1. – С. 25-28.

3. Хоменко А. В. Фасилітація як феномен гуманних відносин учителя й молодшого школяра // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. – Випуск 1. – Серія «Педагогічні науки». – Бердянськ: БДПУ, 2009. – С. 56-63.

Анастасія Красношанка

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Реформування загальної середньої освіти в Україні на сучасному етапі, створення концепції Нової української школи, розроблення стандартів початкової освіти вимагає переорієнтації у підготовці не тільки вчителів початкової ланки освіти, але й педагогів основної і профільної школи. Провідною метою сучасної реформи є підвищення якості загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу, педагогіки партнерства та особливої організації освітнього середовища.

У зв'язку з цим особливого значення набуває процес розвитку особистості майбутнього вчителя в контексті фахової підготовки, становлення ціннісних орієнтацій його професійної діяльності. Ціннісні орієнтації у підготовці майбутнього вчителя географії визначають його науковий світогляд, формують установки на інтелектуально-особистісне зростання у процесі вивчення галузей географічної науки, спонукають до пошуку ефективних шляхів вирішення проблеми цілісності професійних знань, умінь і навичок; загальних і спеціальних компетентностей.

Аналіз наукової літератури показує, що проблема цінностей особистості вчителя є предметом багатьох наукових досліджень і вивчалася вченими різнопланово. Так, розробка проблеми цінностей, відображення процесу професійного самоусвідомлення майбутнього педагога, становлення педагогічних цінностей учителя представлено у працях філософів (С. Анісімова, В. Василенка, М. Каган, В. Тугарінова та ін.), у роботах педагогів і психологів (В. Андреева, В. Бондаря, С. Єрмакова, В. Караковського, А. Крамаренко, Н. Кузьміної, С. Кульневич, С. Попова, О. Савченко, В. Сипченко, В. Сластьоніна, Г. Тарасенко, О. Шутенко та ін.).

Мета нашого наукового пошуку полягає у виявленні і характеристиці провідних ціннісних орієнтацій у процесі підготовки майбутнього вчителя географії.

Аналіз наукових праць показує, що головним завданням професійної діяльності вчителя географії є не тільки формування цілісної системи знань, умінь, навичок і компетентностей учнів із фізичної, економічної і соціальної географії, але й розвиток у них екологічної свідомості, планетарного мислення, формування любові до рідного краю, що в цілісній єдності становить стрижень ціннісних орієнтацій ставлення особистості до навколишнього середовища, до природи. Отже, і сам майбутній учитель географії повинен мати і розвивати ці ціннісні орієнтації власної особистості у процесі професійної підготовки.

У полі зору географічної науки завжди знаходилися питання цілісності природи і єдності ландшафтів; комплексного характеру господарської діяльності людини в умовах конкретної території; взаємовпливу природних комплексів та людської діяльності; функціонування геосфер, їх забрудненні й охороні; особливостей природних ресурсів різних територій та шляхи раціонального природокористування.

Все більше число дослідників приходять до висновку, що екологічна криза – це насамперед, криза світоглядна, філософсько-ідеологічна криза. Вирішення екологічних проблем у глобальному масштабі не уявляється можливим без зміни пануючої зараз екологічної свідомості [1].

Екологічна свідомість розглядається вченими як індивідуальна і суспільна здатність особистості усвідомлювати нерозривний зв'язок кожної окремої людини і всього людства з цілісністю і відносною незмінністю природного середовища існування людини. Це сукупність уявлень людини про взаємозв'язки у системі «людина-природа», у самій природі, існуючого ставлення до світу природи, а також відповідних стратегій і технологій взаємодії з нею [1; 4].

Розвиток екологічної свідомості майбутнього вчителя передбачає усвідомлення ним необхідності практичного втілення у майбутній професійній діяльності сучасних технологій взаємодії учнів із природою: технології естетичного освоєння природних об'єктів, технології отримання наукової інформації про світ природи, технології взаємодії з природними об'єктами в умовах антропогенного середовища, технології природоохоронної діяльності: дія формули «ми – природі», індивідуальні технології природокористування у природному середовищі та ін.

Відбувається це шляхом формування екоцентричного типу екологічної свідомості як у майбутнього вчителя географії, так і в учнів у процесі вивчення галузей географічної науки у загальноосвітній і вищій школі. Екоцентричний тип екологічної свідомості характеризується: по-перше, орієнтацією на екологічну доцільність, відсутністю протиставлення людини і природи; по-друге, сприйняттям природних об'єктів як повноправних суб'єктів, партнерів у взаємодії з людиною; по-третє, балансом прагматичної й непрагматичної взаємодії з природою [1, с. 146].

Таким чином, ціннісна орієнтація на формування екоцентричного типу екологічної свідомості у підготовці майбутнього вчителя географії надає можливість кардинально змінити суб'єктивне ставлення його до природи, а значить і спонукати до уникнення прагматичної взаємодії зі світом природи, що виступає фундаментальною якістю його фахової діяльності.

Сучасні реалії висувають високі вимоги до глибини, гнучкості, креативності, критичності мислення вчителя. Учитель географії у загальноосвітньому навчальному закладі є однією з вагомих постатей в активізації й раціоналізації пізнавально-освітньої, науково-дослідницької, перетворювальної діяльності учнів саме з урахуванням географічних подій, що відбуваються в сучасному світі. Це вимагає ціннісної орієнтації на формування масштабності мислення, надання йому планетарного характеру, що дозволяє досягнути й усвідомити увесь спектр змін сучасних даних географічної науки про географічні об'єкти, явища сучасного світу; фізико-географічні й суспільно-економічні відносини в системі «людина-суспільство-природа».

Вважаємо, що планетарне мислення особистості – мислення екологічне. Воно дозволяє цілісно, різнобічно, глибоко аналізувати і оцінювати як конкретні ситуації людського існування в світі природи, так і вплив соціально-економічних процесів країн світу на її стан. Таке мислення

необхідне людині для оптимізації взаємодії між природою і людством, збереження цілісності природного світу, раціонального використання космосу.

Вчитель-географ із планетарним типом мислення здатний до самотворення, вільної самореалізації та творчої професійної діяльності. Він формує в учнів систему наукових знань щодо біосоціального буття людства. На цій основі він вчить їх доцільності та ефективності використання природозберігаючих технологій; виховує людину, здатну жити і працювати в сучасному швидкоплинному світі, саморозвиватися, науково мислити, гуманно діяти [2; 3].

Любов до рідного краю є вихідною точкою якості соціального буття людини, усвідомлення нею власного національного коріння, національної ідентичності. З метою розвитку у майбутнього фахівця цієї стійкої ціннісної орієнтації, реалізації її у навчально-виховній взаємодії з учнями на основі цілеспрямованого дослідження рідного краю у багатьох педагогічних університетах читаються навчальні дисципліни «Краєзнавство», «Краєзнавство і туризм», «Історичне краєзнавство», «Туристичне краєзнавство» та ін.

О. Тімець обґрунтовано модель професійної підготовки майбутніх учителів географії до краєзнавчо-туристської роботи з учнями, що включає: 1) накопичення теоретичних знань про суть, форми і напрями, способи і методи краєзнавчо-туристської роботи; 2) виділення провідних ідей змісту навчального матеріалу, на основі яких формуються не тільки знання, а й погляди, переконання, ідеали, ціннісні орієнтири, розуміння значення краєзнавчо-туристської роботи; 3) формування особистісних якостей, у т.ч. рис характеру, підвищення мотивації, розуміння значущості краєзнавчо-туристської роботи; 4) здатність до самоосвіти, саморозвитку самопізнання своєї індивідуальності, творчого потенціалу; 5) набуття практичних навичок та вмінь, формування технології проведення стаціонарних і туристських форм роботи та навчально-дослідницької краєзнавчо-туристської діяльності в школі та в дитячих громадських об'єднаннях [5, с. 11].

У результаті дослідження автор приходять до висновку, що провідними умовами ефективної комплексної організації процесу формування готовності майбутніх учителів географії до здійснення краєзнавчої роботи з учнями є: актуалізація і розвиток у студентів позитивної професійної мотивації до проведення краєзнавчо-туристської роботи з учнями; забезпечення теоретичної підготовки вчителів географії до краєзнавчо-туристської роботи; засвоєння практичного досвіду здійснення краєзнавчо-туристської роботи з учнями [5, с. 17]. Реалізація цих умов у процесі підготовки майбутніх учителів географії сприятиме, на наш погляд, закріпленню цієї ціннісної орієнтації у свідомості майбутнього фахівця і дозволить зреалізувати її в процесі навчально-виховної діяльності з учнями.

Таким чином, розвиток у процесі підготовки майбутнього вчителя географії екоцентричного типу екологічної свідомості, планетарного мислення та формування любові до рідного краю виступають провідними ціннісними орієнтаціями, що детермінують якість його професійної компетентності.

Список використаної літератури

1. *Дерябо С. Л.* Экологическая педагогика и психология / С. Л. Дерябо, В. А. Ясвин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 480 с.
2. *Зеленов Є.* Синергетичний підхід до проблеми планетарного виховання студентської молоді у вищій школі / Є. Зеленов // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2011. – № 4 (45). – С. 69-75.
3. *Лузік Е.* Теоретико-методологічні аспекти формування планетарного мислення як основи змісту сучасної вищої освіти України / Ельвіра Лузік // <https://docviewer.yandex.ua/view/nP7yTN3h5jycJU%2BWn5pdW>
4. *Розсоха А.* Формування екологічної культури майбутніх учителів географії / А. Розсоха // Молодий вчений. – 2016. – № 9.1. (36.1.) – С. 138-142.
5. *Тімець О.* Підготовка майбутніх учителів географії і біології до краєзнавчо-туристської роботи з учнями: автореф. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Оксана Володимирівна Тімець // Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України – Київ. – 2001. – 23 с.